

УДК 338

Кривда Олена Віталіївна

кандидат економічних наук, доцент

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Кривда Елена Витальевна

кандидат экономических наук, доцент

Национальный технический университет Украины

«Киевский политехнический институт имени Игоря Сикорского»

Krivda Elena

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor

National Technical University of Ukraine

"Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute"

Пазюка Аліна Вікторівна

студент

Національного технічного університету України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Пазюка Алина Викторовна

студент

Национального технического университета Украины

«Киевский политехнический институт им. Игоря Сикорского»

Paziuka Alina

Student of the

National Technical University of Ukraine

"Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute"

**МЕТОДИКА ВИЗНАЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПОЛІТИКИ
ЦІНОУТВОРЕННЯ В ФАРМАЦЕВТИЧНІЙ ПРОМИСЛОВOSTІ
МЕТОДИКА ОПРЕДЕЛЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ ПОЛИТИКИ
ЦЕНООБРАЗОВАНИЯ В ФАРМАЦЕВТИЧЕСКОЙ
ПРОМЫШЛЕННОСТИ
METHODS FOR DETERMINING THE EFFECTIVENESS OF
PRICING POLICY IN THE PHARMACEUTICAL INDUSTRY**

Анотація. Стаття є дослідженням методики визначення ефективності політики ціноутворення в фармацевтичній промисловості. Зокрема проаналізовано, що у всьому світі фармацевтична галузь є однією з найбільш стратегічно важливих і пріоритетних сфер державного регулювання. Виділяють чотири основні методи регулювання цін на лікарські засоби: встановлення фіксованих цін; регулювання прибутку; ціноутворення на основі ефективності; встановлення базових цін). Встановлення фіксованих цін закріплює «розумні» і доступні максимальні ціни на лікарські засоби для системи охорони здоров'я (як правило, державної). Досліджено, що найбільш розповсюдженими в умовах ринкової економіки є класичні методи ціноутворення: середні витрати плюс прибуток; аналіз беззбитковості і забезпечення цільового прибутку; установлення ціни на основі рівня поточних цін; установлення ціни на основі закритих торгів; установлення ціни, виходячи з цінності товару, що відчувається. В Україні основним економічним регулятором процесу ціноутворення на лікарські засоби є граничний рівень торговельної надбавки. Але на відміну від єдиного рівня, характерного для зарубіжної практики, в нашій країні застосовують регіональний принцип регулювання рівня роздрібних цін. З'ясовано, що за прикладом ЄС в Україні має бути створена система моніторингу, що досліджує ціни на фармринку, яка допоможе уникнути випадків неконтрольованого завищення розмірів

надбавок (коли такі встановлені), а також випадків безпідставного втручання в фармацевтичний бізнес. Така система стане достовірним ресурсом і буде інформувати компетентні органи про істотне зростання цін на нерегульовані препарати.

Ключові слова: фармацевтична промисловість, ціноутворення, методи регулювання, лікарські засоби, фармацевтичний ринок, методи регулювання.

Аннотація. Стаття представляє собою дослідження методики визначення ефективності політики цінообразовання в фармацевтичній промисловості. В частині, проаналізовано, що во всьому світі фармацевтична галузь є однією з найбільш стратегічно важливих і пріоритетних сфер державного регулювання. Виділяють чотири основні методи регулювання цін на лікарські засоби: встановлення фіксованих цін; регулювання прибутку; цінообразовання на основі ефективності; встановлення базових цін). Встановлення фіксованих цін закріплює «умні» і доступні максимальні ціни на лікарські засоби для системи охорони здоров'я (як правило, державної). Доведено, що найбільш поширеними в умовах ринкової економіки є класичні методи цінообразовання: середні витрати плюс прибуток; аналіз безубыточності і забезпечення цільового прибутку; встановлення ціни на основі рівня поточних цін; встановлення ціни на основі закритих торгів; встановлення ціни, виходячи з цінності товару відчувається. В Україні основним економічним регулятором процесу цінообразовання на лікарські засоби є граничний рівень торговельної надбавки. Але в відміння від єдиного рівня, характерного для зарубіжної практики, в нашій країні застосовують регіональний принцип регулювання рівня розничних цін. Встановлено, що за прикладом ЄС в

Украине должна быть создана система мониторинга, которая исследует цены на фармрынке, которая поможет избежать случаев неконтролируемого завышения размеров надбавок (если такие установлены), а также случаев безосновательного вмешательства в фармацевтический бизнес. Такая система станет достоверным ресурсом и будет информировать компетентные органы о существенном росте цен на нерегулируемые препараты.

Ключевые слова: фармацевтическая промышленность, ценообразования, методы регулирования, лекарственные средства, фармацевтический рынок, методы регулирования.

Summary. The article is a study of the methodology for determining the effectiveness of pricing policy in the pharmaceutical industry. In particular, it is analyzed that the pharmaceutical industry is one of the most strategically important and priority areas of state regulation worldwide. There are four main methods of regulating the prices of medicines: setting fixed prices; profit regulation; efficiency-based pricing; setting base prices). Fixed pricing sets «reasonable» and affordable maximum prices for medicines for the health care system (usually public). It is investigated that the most common in a market economy are the classical methods of pricing: average costs plus profit; break-even analysis and target profit; pricing based on the level of current prices; pricing on the basis of closed bidding; setting the price based on the value of the goods being sold. In Ukraine, the main economic regulator of the pricing process for medicines is the marginal level of trade margin. But in contrast to the single level, typical of foreign practice, in our country apply the regional principle of regulating the level of retail prices. It was found that, following the example of the EU, Ukraine should create a monitoring system that examines prices on the pharmaceutical market, which will help avoid cases of uncontrolled overcharging (if any), as well as cases of unjustified interference in the

pharmaceutical business. Such a system will be a reliable resource and will inform the competent authorities about a significant increase in prices for unregulated drugs.

Key words: *pharmaceutical industry, pricing, methods of regulation, medicines, pharmaceutical market, methods of regulation.*

Постановка проблеми. Сучасні умови розвитку суспільного й політичного життя у світі свідчать про актуальність державного регламентування фармацевтичних правовідносин, яке здійснюється через призму розвитку національної економіки й забезпечення здоров'я громадян країни. Питання ціноутворення фармацевтичної продукції завжди було на порядку денному, особливо при дослідженні проблем доступності медичної допомоги, і не лише тому, що ціни на медикаменти в Україні не відповідають рівню платоспроможності переважної більшості населення та обсягу бюджетного фінансування державних і комунальних закладів охорони здоров'я, а й у зв'язку з тим, що саме лікарські засоби та виробни медичного призначення становлять значну складову витрат з надання медичних послуг.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Удосконаленню механізму ціноутворення у фармацевтичній промисловості присвячені наукові праці А. Немченко, О. Єрко, Н. Чмихало. Роботах Д. С. Волоха, Б. Л. Парновського, О. П. Півень, В. М. Чернухи, Л. В. Галій, О. П. Когана та ін.

Мета дослідження – проаналізувати та всебічно дослідити методику визначення ефективності політики ціноутворення в фармацевтичній промисловості.

Виклад основного матеріалу. У всьому світі фармацевтична галузь є однією з найбільш стратегічно важливих і пріоритетних сфер державного регулювання. Ця галузь відіграє величезну роль у вирішенні соціально-

економічних завдань, виступаючи в якості посередника, що реалізує ряд соціальних функцій, спрямованих на поліпшення якості та тривалості життя населення [5, с. 157–158]. Одним з найважливіших завдань державного регулювання фармацевтичної галузі є розробка механізмів формування цін на основні соціально значущі медичні препарати з метою забезпечення населення якісними і доступними лікарськими засобами.

Державне регулювання цін є спробою держави за допомогою законодавчих, адміністративних і бюджетно-фінансових інструментів впливати на ціни таким чином, щоб сприяти стабільному розвитку соціально-економічної системи і підтримці національної безпеки. У країнах Західної і Східної Європи накопичений великий досвід державного регулювання цін на основні найважливіші лікарські засоби. Практично у всіх країнах Європи ціни на лікарські засоби регулюються в різних формах в залежності від інструментів і методів впливу на гравців фармацевтичної галузі. На сьогодні в країнах ЄС не існує спільної політики щодо ціноутворення у фармацевтичній сфері. Засоби та методи регулювання цін на лікарські препарати суттєво відрізняються між країнами (див. Таблицю 1).

Деякі країни безпосередньо регулюють ціни на ліки (Франція та Італія), тоді як ряд країн впроваджують обмеження на відшкодування витрат в рамках соціального страхування (Німеччина) [10, с. 133–134].

Таблиця 1

Методи регулювання цін на лікарські засоби в країнах ЄС

Країна	Контроль цін на стадії запуску нового продукту	Контроль цін при відшкодуванні витрат	Референтні ціни	Контроль прибутку	Позитивні / негативні лістинги	Бюджети на ліки для лікарів
Австрія	√	√			√	
Бельгія	√	√			√	
Данія			√		√	
Фінляндія		√			√	
Франція	√	√			√	√

Німеччина		√	√		√	√
Греція	√	√			√	
Ірландія	√	√			√	√
Італія	√	√			√	
Нідерланди	√	√	√		√	
Норвегія		√	√		√	
Португалія	√	√			√	
Іспанія	√	√		√	√	
Швеція		√	√		√	
Швейцарія		√			√	

Виділяють чотири основні методи регулювання цін на лікарські засоби:

- встановлення фіксованих цін;
- регулювання прибутку;
- ціноутворення на основі ефективності;
- встановлення базових цін.

Встановлення фіксованих цін закріплює «розумні» і доступні максимальні ціни на лікарські засоби для системи охорони здоров'я (як правило, державної).

Рівень цін відрізняється між країнами і залежить від бюджетних обмежень, порядку надання рецептів, політичного значення фармацевтичної промисловості та інших інтересів тощо [2, с. 24]. За моделі регулювання прибутку фармацевтичні компанії добровільно обмежують свій прибуток через встановлення відсотку допустимого прибутку (який визначається під час діалогу з відповідними державними органами). Схеми базових цін встановлюють фіксовані ліміти відшкодування на товари однієї групи. Модель ціноутворення на основі ефективності передбачає економічну оцінку лікарських засобів (аналіз витрат і вигод). Цей метод зазвичай застосовується на додаток до інших методів регулювання цін.

Країни ЄС часто використовують більше одного методу регулювання цін. Так, Німеччина і Данія при вільному ціноутворенні на нові препарати запровадили встановлення базових цін на непатентовані лікарські

препарат, які вже є на ринку. В Бельгії, Греції, Італії та Португалії до патентованих та непатентованих лікарських препаратів застосовується однакова схема ціноутворення, тоді як, препарати-аналоги будуть продаватися за ціною нижчою, ніж ціна оригінальної марки.

У Франції, де аптеки при лікарнях відповідають за підписання контрактів на закупівлю ліків, ринок лікарських препаратів для лікарень регулюється окремо. У Фінляндії, Швеції та Франції вартість певного переліку ліків відшкодовується системою обов'язкового медичного страхування, тоді як ціни на решту лікарських засобів встановлюються ринком [6, с. 245].

Найпоширенішим різновидом фіксованих цін є граничні ціни, коли регулятор визначає максимальну ціну для кожного товару. Ця гранична ціна повинна бути нижчою за ціну, що максимізує (монопольні) прибутки фармацевтичної компанії. Ціни встановлюються або шляхом переговорів (як у Франції та Іспанії), або національними органами із врахуванням інформації щодо витрат виробників, терапевтичної користі і новаторства, інвестицій в дослідження та розробку, цін на аналогічну продукцію, світових цін, обсягу продаж тощо [1, с. 154]. Більшість країн ЄС (крім Німеччини) час від часу застосовували фіксовані ціни на запатентовані препарати. При визначенні граничної ціни часто беруться до уваги референтні ціни, тобто ціни подібних препаратів в межах країни або в інших країнах. Країни можуть враховувати середню ціну в ЄС, як це роблять Австрія, Бельгія, Франція та Італія, чи кошик цін в окремих країнах, як у Фінляндії, Ірландії, Нідерландах та Португалії. Швеція порівнює ціни не тільки з іншими країнами ЄС та з Норвегією, Швейцарією і Сполученими Штатами. В деяких країнах ці порівняння використовуються тільки як один з факторів при визначенні цін, тоді як, наприклад, в Греції порівняння цін є основним фактором, і ціна на

лікарський засіб не може перевищувати ціни в країнах порівняння [9, с. 26].

Різновидом граничних цін є встановлення регулятором цін, які змінюються в залежності від обсягу продажів препаратів фармацевтичними компаніями. Так, в Австрії, якщо обсяги продажів перевищують певний поріг, то рівень цін знижується або компанії можуть виплачувати бонуси. В Італії при визначенні цін приймаються до уваги кількість пацієнтів, які користуються ліками, і рівень продажів [8].

Методи непрямого регулювання:

1. Укладання договорів про знижки. Деякі європейські країни почали практикувати договори, що передбачають знижки виробникам лікарських засобів контрагенту. Першими таку практику почали здійснювати конкуруючі між собою аптеки в німецьких лікарнях.
2. Поділ відповідальності. Ця модель також заснована на договірних засадах, контракт між виробником і платником укладається на поставку певного препарату і в ньому визначаються умови фінансування або відшкодування його вартості. Ідея поділу відповідальності полягає в тому, щоб скорегувати фактор невпевненості в результаті застосування нових препаратів. При цьому виробник в разі відсутності користі для пацієнтів і системи охорони здоров'я бере на себе частину ризиків покупця.
3. Аналіз витрат і споживчої корисності. Споживча корисність стосовно фармацевтичної продукції по-різному трактується в різних країнах. Так, у Франції протягом вже декількох років відповідна комісія перевіряє терапевтичні властивості нового препарату і порівнює їх з властивостями вже наявних ліків. Даний метод забезпечує єдність і стабільність цін, зводячи до мінімуму цінову конкуренцію.

4. Пільгові переліки лікарських засобів. Держава використовує можливість включення конкретних ліків в список препаратів, що відпускаються за пільговими цінами, як засіб тиску на фармацевтичні компанії. Якщо виробник знижує ціну на препарат, він може бути включений в пільговий лист, що гарантує високий обсяг закупівель.
5. Довідкові ціни. Даний метод регулювання ціноутворення на фармацевтичну продукцію застосовується, як правило, в державах зі страховою системою фінансування охорони здоров'я. Він передбачає виплати застрахованим громадянам за лікарські засоби.
6. Зниження цін, пов'язане з обсягом споживання лікарських засобів. Метод полягає в тому, що, якщо реальний продаж таких препаратів перевищує очікувані обсяги, ціна на них повинна бути знижена шляхом переговорів між відповідними органами влади і виробником [3, с. 56].

Звертаємо увагу на підвищену значимість у сучасних умовах розвитку фармацевтичного ринку України моніторингу ціноутворення фармацевтичної продукції. Функціональні повноваження за цим напрямом в Україні належать Державній інспекції України з контролю за цінами [11]. Зокрема в структурі її департаменту економічного аналізу та моніторингу цін і тарифів на ринках товарів та послуг функціонує відділ організації та надання висновків щодо економічної обґрунтованості витрат на продукцію фармацевтичного ринку. На державному рівні особливої ваги надається моніторингу цін на лікарські засоби і вироби медичного призначення, які закуповуються за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, що відображено і в чинній нормативно-правовій базі [10, с. 133–134].

У районах із слаборозвиненою системою дрібнооптової торгівлі і в країнах з обмеженим регулюванням націнки можуть перевищувати регульований рівень. Для визначення націнок використовують такі методи:

- витрати плюс фіксований відсоток;
- витрати плюс відсоток, що знижується;
- витрати плюс фіксована професійна плата за продаж;
- витрати плюс диференціальна професійна плата за відпуск лікарських засобів;
- максимально допустима ціна [4, с. 245–246].

Найбільш розповсюдженими в умовах ринкової економіки є класичні методи ціноутворення: середні витрати плюс прибуток; аналіз беззбитковості і забезпечення цільового прибутку; установлення ціни на основі рівня поточних цін; установлення ціни на основі закритих торгів; установлення ціни, виходячи з цінності товару, що відчувається. В Україні основним економічним регулятором процесу ціноутворення на лікарські засоби є граничний рівень торговельної надбавки. Але на відміну від єдиного рівня, характерного для зарубіжної практики, в нашій країні застосовують регіональний принцип регулювання рівня роздрібних цін [7, с. 207].

За прикладом ЄС в Україні має бути створена система моніторингу, що досліджує ціни на фармринку, яка допоможе уникнути випадків неконтрольованого завищення розмірів надбавок (коли такі встановлені), а також випадків безпідставного втручання в фармацевтичний бізнес. Така система стане достовірним ресурсом і буде інформувати компетентні органи про істотне зростання цін на нерегульовані препарати.

Для створення гнучкої, адаптивної системи ціноутворення важливо забезпечити взаємодію між спеціальним органом контролю за цінами та іншими профільними органами, наприклад, шляхом періодичного інформування митними органами про імпортований товар, країну походження і його митну вартість [12, с. 15–16].

Висновки. В країнах ЄС використовують методи прямого або непрямого регулювання цін на лікарські засоби з метою контролювання

витрат на медикаменти. Заходи з прямої фіксації ціни включають проведення переговорів для досягнення компромісу щодо визначення ціни та обсягу продажів.

З огляду на досвід країн ЄС Україні варто врахувати досвід країн ЄС щодо таких елементів регулювання цін на лікарські засоби:

- порівняння цін подібних лікарських засобів та виробів медичного призначення в межах країни або порівняння з ідентичними або подібними засобами в інших країнах. Зовнішнє порівняння цін на лікарські засоби забезпечує основу для оцінки обґрунтованості цін;
- встановлення базових цін як інструменту політики, який може ефективно усувати цінову різницю між терапевтичними замінниками та підвищити прозорість ринку. За моделлю базових цін регулятор встановлює максимальну ціну відшкодування, що підлягає виплаті по групі препаратів;
- визначення економічної оцінки лікарських засобів. Подібна оцінка враховує переваги і недоліки препаратів в порівнянні з альтернативними методами лікування.

Література

1. Білявцев М. І. Маркетинговая ценовая политика: Навч. посіб. [Текст] / Білявцев М. І., Петренко І. В., Прозорова І. В. К.: Центр навч. лит., 2005. 332 с.
2. Вороніна І. С. Фармацевтична безпека як складова економічної безпеки держави в умовах інноваційної моделі соціально-економічного розвитку / І. С. Вороніна // Право та інноваційне суспільство. 2016. № 2 (7). С. 24.
3. Гончарова С. Ю. Стратегічне управління інноваціями фармацевтичних підприємств / С. Ю. Гончарова, А. Б. Гончаров // Бізнес Інформ. 2014. № 1. С. 56.

4. Дутчак І. Б. Формування схеми комплексного дослідження фармацевтичного ринку в Україні // Науковий вісник НЛТУУ: Збірник наук.-тех. праць. Вип. 15.2. Львів: НЛТУУ, 2005. С. 245–246.
5. Миронишина Е. В. Анализ производственного потенциала и экспортных возможностей фармацевтической отрасли Украины / Миронишина Е. В. // Проблемы развития внешнеэкономических связей и привлечения иностранных инвестиций: региональный аспект. Сб. научн. трудов. Донецк: ДонНУ, 2005. С. 157-158.
6. Мороз С. Г. Особливості та проблеми розвитку фармацевтичної галузі в Україні / С. Г. Мороз // Професійний менеджмент в сучасних умовах розвитку ринку: матеріали III науково-практичної конференції (4 листопада 2014 р.). Х., 2014. С. 245.
7. Мороз С. Г. Особливості та проблеми розвитку фармацевтичної галузі в Україні / С. Г. Мороз // Професійний менеджмент в сучасних умовах розвитку ринку: матеріали III науково-практичної конференції (4 листопада 2014 р.). Х., 2014. С. 207.
8. Регулювання цін на лікарські засоби в країнах ЄС. URL: http://www.ier.com.ua/files/publications/Policy_Briefing_Series/2012/Policy_brief_HC2.pdf.
9. Сай Д. Особливості маркетингового планування на фармацевтичному ринку України / Д. Сай // Вісник КНТЕУ. № 3. 2009. С. 26.
10. Солодковський Ю. Перспективи трансформації сучасної моделі світового фармацевтичного ринку / Солодковський Юрій, Довженко Ольга // Міжнародна економічна політика. 2012. № 1–2 (16–17). С. 133–134.
11. Фармацевтична галузь за роки незалежності України. URL: <https://lib.nuph.edu.ua/fullis/2000–2005/3.pdf>.

12. Черних В. П. Дефініції в сучасній фармації та фармакології, або як називати ліки / В. П. Черних // Рациональная фармакотерапия. Научнопрактический журнал для врачей. 2010. № 2, июнь. С. 15–16.

References

1. Bilyavtsev MI Marketing pricing policy: Textbook. way. [Text] / Bilyavtsev MI, Petrenko IV, Prozorova IV–K.: Центр навч. lit., 2005. 332 p.
2. Voronina IS Pharmaceutical safety as a component of economic security of the state in terms of innovative model of socio-economic development / I. S. Voronin // Law and Innovative Society. 2016. № 2 (7). P. 24.
3. Goncharova S. Yu. Strategic management of innovations of pharmaceutical enterprises / S. Yu. Гончарова, А. Б. Goncharov // Business Inform. 2014. № 1. P. 56.
4. Dutchak IB Formation of the scheme of complex research of the pharmaceutical market in Ukraine // Scientific herald of NLTUU: Collection of scientific and technical. wash. Vip. 15.2. Lviv: NLTUU, 2005. P. 245–246.
5. Mironishina EV Analysis of production potential and export opportunities of the pharmaceutical industry of Ukraine / Mironishina EV // Problems of development of foreign economic relations and attraction of foreign investments: regional aspect. Sat. scientific works. Donetsk: DonNU, 2005. P. 157–158.
6. Moroz SG Peculiarities and problems of pharmaceutical industry development in Ukraine / S. G. Moroz // Professional management in modern market development conditions: materials of the III scientific-practical conference (November 4, 2014). H., 2014. P. 245.
7. Moroz SG Peculiarities and problems of pharmaceutical industry development in Ukraine / S. G. Moroz // Professional management in

- modern market development conditions: materials of the III scientific-practical conference (November 4, 2014). H., 2014. P. 207.
8. Regulation of drug prices in EU countries. URL: http://www.ier.com.ua/files/publications/Policy_Briefing_Series/2012/Policy_brief_HC2.pdf.
 9. Sai D. Features of marketing planning in the pharmaceutical market of Ukraine / D. Sai // Bulletin of KNTEU. № 3. 2009. P. 26.
 10. Solodkovsky Y. Prospects for the transformation of the modern model of the global pharmaceutical market / Solodkovsky Yuri, Dovzhenko Olga // International Economic Policy. 2012. № 1–2 (16–17). P. 133–134.
 11. Pharmaceutical industry during the years of independence of Ukraine. URL: <https://lib.nuph.edu.ua/fullis/2000–2005/3.pdf>.
 12. Chernykh VP Definitions in modern pharmacy and pharmacology, or how to call drugs / VP Chernykh // Rational pharmacotherapy. Scientific and practical journal for doctors. 2010. № 2, June. PP. 15–16.